

Teresa Rostowska: *Transmisja międzypokoleniowa w rodzinie w zakresie wybranych wymiarów osobowości*. Łódź, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 1995 ss. 272.

Problematyka przedstawiona w książce jest dość rzadko podejmowana przez polskich autorów, choć stanowi niezmiernie istotny fragment zarówno psychologii społecznej, jak i psychologii wychowawczej, a także mieści się w kręgu zainteresowań socjologii rodziny. Transmisja międzypokoleniowa jest zjawiskiem dość trudnym do jednoznacznej oceny, ponieważ występują w niej rozliczne i złożone wpływy wzajemnie na siebie zachodzące i uwiłkane w rozmaite uwarunkowania. Chyba najbardziej skomplikowane w tej problematyce są właśnie osobowościowe wymiary przekazywane w transmisji pokoleniowej od rodziców do dzieci. Metody psychometryczne służące do oceny niektórych cech osobowości pozwalają jedynie z wielkim przybliżeniem dotrzeć do pewnych prawidłowości, które nieraz w innych warunkach i przy zastosowaniu innych metod mogą przedstawiać się nieco inaczej. Dlatego też należy z wielką ostrożnością i umiarem posługiwać się nimi, a także wykorzystywać ich wyniki do analizy bardziej złożonych zjawisk, do jakich należy też transmisja międzypokoleniowa. Myślę, że niemal każdy z psychologów planujący rozpoznanie tego obszaru zjawisk napotykać będzie rozmaite przeszkody i różnego rodzaju ograniczenia, przez co relatywizm uzyskiwanych wyników staje się częstą sytuacją, przed jaką każdy badacz staje.

Autorka podjęła szeroko zakrojone badania empiryczne, stosując wiele rozmaitych narzędzi i uzyskując bogaty materiał empiryczny. Został on poddany rozbudowanej analizie ilościowej, z wykorzystaniem złożonych technik statystycznych. Pozwoliło to dotrzeć do pewnych uwarunkowań ocenianych zjawisk i niewątpliwie dane te wnoszą istotne wartości do problematyki stanowiącej główny przedmiot zainteresowań. Dzięki zastosowaniu wielu metod testowych udało się Autorce zebrać dane potwierdzające zgodność niektórych cech osobowości oraz spójność w zakresie komunikacji interpersonalnej w badanych rodzinach. Osobno oceniano odporność na sytuacje trudne, inteligencję i uzdolnienia twórcze. Jest to zupełnie odrębny dział, zasługujący na całkiem specjalne badania, z jednej strony uwzględniające podejrzaną wpływ dziedziczny, a z drugiej biorące pod uwagę wpływy środowiskowe. Tego rodzaju badania są prowadzone w odniesieniu do rodziców biologicznych i zastępczych, którzy adoptowali badane dzieci. Wydaje się, że jest to niezmiernie ważny oraz interesujący zespół problemów z dziedziny psychologii rozwojowej, mający jeszcze dodatkowe wymiary kulturowe, inaczej ujawniające się w rozmaitych środowiskach etnicznych, narodowościowych i rasowych. Myślę, że warto w przyszłości poszerzyć ten kierunek poszukiwań, a jednocześnie

pogłębić go przez odpowiedni dobór grup osób badanych. Panuje bowiem wciąż jeszcze wiele kontrowersji dotyczących genetycznych i środowiskowych wpływów na rozwój aktywności poznawczej dziecka.

Największy wkład Teresy Rostowskiej upatruję w wytyczeniu przez nią dróg dla dalszych badań. Uzyskane przez nią wyniki mają duże znaczenie inspirujące, a także znaleźć mogą wykorzystanie w praktyce wychowawczej. Praca badawcza nad wielowątkową problematyką wymagała zebrania informacji z bardzo obszernej literatury i Autorka dobrze sobie z tym zadaniem poradziła. Przez to badania osadzone są w kontekście poglądów pochodzących z rozmaitych źródeł, z których większość stanowią publikacje liczących się autorytetów w dziedzinie psychologii osobowości i psychologii społecznej. Brak polskich prac z tego zakresu stawia książkę Teresy Rostowskiej w rzędzie monografii zasługujących na wyróżnienie i prawdopodobnie będzie z niej korzystać wielu psychologów pragnących prowadzić dalsze badania w tej dziedzinie.

Szczególnie warta podkreślenia jest rzetelność, z jaką została przeprowadzona analiza ilościowa zebranych danych, ukazująca wielostronne zależności i tendencje, świadczące o złożoności tej problematyki i potrzebie odpowiedniego wyselekcjonowania naistotniejszych zagadnień. Proponowałbym w związku z tym, aby — jeśli ten kierunek badań pragnie Autorka w przyszłości kontynuować — wykorzystać podejście systemowe, które zyskuje coraz większą popularność w odniesieniu do procesów zachodzących w rodzinie. Można spodziewać się, że z książki tej skutecznie skorzystają także studenci kierunku „psychologia”, znajdując w niej rozwinięcie zagadnień przedstawianych w ramach wykładów kursorycznych z psychologii wychowawczej, rozwojowej i społecznej.

Tadeusz Gałkowski
Uniwersytet Warszawski